

Literair Gent: een samenwerkingstraject voor het ontsluiten en beheren van literair erfgoed

De stad heeft een rijk literair verleden. Door de eeuwen heen hebben er schrijvers gewoond of gewerkt en sporen daarvan nagelaten in hun literair oeuvre, in straatnamen en standbeelden. Ook passanten bezongen soms het roemrijke verleden, het donkere water, de sociale wantoestanden of het karakter van de Gentenaars. Veel van dat literaire erfgoed dreigt voorgoed uit het bewustzijn te verdwijnen, omdat het niet gedigitaliseerd is.

Doelstellingen

Sinds Justus Ryckius' *Lof der Gentsche dichters* (1614) zijn er tientallen pogingen gedaan om de Gentse literatuur in kaart te brengen, meestal chronologisch, recenter ook thematisch. Door het Vlaams decreet op het Integraal lokaal cultuurbeleid en het Erfgoedconvenant met de stad Gent, konden de openbare bibliotheek en Gent Cultuurstad een project opzetten om dit literair erfgoed op een hedendaagse manier toegankelijk te maken. Om de inzet van mensen en middelen te verantwoorden, stelde het samenwerkingsproject zich drie doelen:

1. Inventariseren, formateren en ontsluiten (bewaken & bewaren)
2. Laagdrempelige toegang (vindbaar maken)
3. Actualisering (her/gebruiken)

Veel meer dan een bijdrage aan de lokale literatuurgeschiedenis te leveren wilde Gent Cultuurstad het 'geheugen van de stad' toegankelijker maken. Een initieel voorstel van Frans Heymans, ex-directeur-bibliothecaris, werd verder uitgewerkt. Inhoudelijk biedt Literair Gent informatie over literatuur in Gent én Gent in de literatuur, van de Middeleeuwen tot heden.

Wat is Literair Gent?

De concretisering van doelstellingen en content leverde de website www.literair.gent.be. Het is een samenwerkingsproject met partners uit de private sector en de overheid, tussen professionelen en vrijwilligers. Het is ook een proces dat het voorheen gedrukte, onvolledige traject omzet in een digitale en geoptimaliseerde inventaris. Anno 2007 geeft de site al een goed idee van dat totale beeld, hoewel de tijdelijke voltooiing nog niet voor de helft is gerealiseerd. In de voorbereidingsfase ging veel aandacht naar een laagdrempelige structuur en manieren van actualisering om het feitelijke archiveringswerk voor een grote doelgroep open te stellen. De interesse voor de geschiedenis van de eigen stad en woonomgeving in alle soorten digitale archieven kent immers recent een spectaculaire groei (5 à 40 % meer bezoekers in één jaar). Een korte doorlichting van het project toont de specifieke strategieën en faseringen die bruikbaar zijn voor gelijkaardige ondernemingen.

1. Samenwerking

De bib kon haar archief en literaire expertise inzetten voor het leveren van content, het stadsarchief had historisch materiaal, Gent Cultuurstad zorgde voor planning, procesbeheer en actualisering. Frans Heymans, die in 1992 met het boek *Voor den duivel geen stap achteruit* al een eerste inventaris had samengesteld, coördineerde het lexicon, dat de ruggegraat van de website vormt.

Andere partners werden gezocht bij de stad (Zwarte Doos, Beeldbank Gent, Dienst Bevolking), in de erfgoedsector (AMVC-Letterenhuis), in de ICT- en onderwijswereld, in het literaire veld. Financiële steun kwam van de Stad Gent en de Vlaamse Gemeenschap; verder werd beroep gedaan op vrijwillige medewerkers. De 10-koppige redactie overlegt driemaandelijks.

2. Proces

De eerste bedoeling was de gevonden informatie te standaardiseren in een database, omdat de toegankelijkheid van informatie het (her)gebruik van gegevens in de toekomst bepaalt (compatibiliteit, portaaltoepassingen, commerciële partners). Een alerte en aandachtige uitwerking in de voorbereidingsfase is cruciaal. Daarbij moet elke partner de bibliografische referentie (naar de bron) bij actualisering zichtbaar kunnen maken voor een potentieel publiek. Dit levert extra kansen op schaalvergroting en duurzame beschikbaarheid. LG ontwikkelde daarvoor zelf authoritymodellen, indexen, ontsluitingsformulieren en een onderwerpsthesaurus, maar veel standaardmodellen zijn ook beschikbaar via Dublin Core bij Digitaal Erfgoed Nederland (DEN, <http://wiki.den.nl/>).

Verder is het belangrijk vooraf de grenzen af te bakenen (inhoud, termijn, doelpubliek, financiële en ICT-middelen, content management systemen...). De LG-voorbereidingsfase liep uit tot twintig maanden; er werd gezocht naar partners, programmeurs (via aanbesteding), redacteurs en medewerkers, er werden doelstellingen geformuleerd, inventarissen samengebracht, eisenpakketten en procedures uitgeschreven, ICT-toepassingen getest, opties bestudeerd en keuzes gemaakt. De website www.literair.gent.be ging online op 24 mei 2004.

3. Vervoltraject

Voor vele steden in Vlaanderen zijn beknopte studies of deeloverzichten beschikbaar in boek- en tijdschriftpublicaties (Antwerpen, Brugge, Brussel, Oostende...). Verder kan veelal een beroep gedaan worden op de informatie aanwezig in gemeentearchieven, cultuurdienst, heemkundige of literaire verenigingen en ontsluiting in bibcatalogi. Literaire erfgoeddata zitten meestal verspreid, omdat pas sinds kort het kader is gecreëerd voor de beschrijving en systematisering ervan.

De bloemlezing *Voor den duivel...* bevatte met ca. 200 verwijzingen slechts 10% van de in 1992 geïnventariseerde gegevens. Duizenden fragmenten werden echter een decennium lang zorgvuldig in de bibliotheek bewaard, nieuwe vondsten en passant genoteerd, met de hoop op een 'vervolg'. LG groeide uit tot het culminatiepunt van een lange reeks inventarissen. Voor aanvulling werd nog gretig geput uit publicaties over Vlaanderen in de Europese literatuur (*De poort naar Utopia & Het vette en het vrome*), uit internetbronnen (Nedweb, Google Book Search) en talloze boekbesprekingen. Het aanbod van teksten bij de lancering van de website zal nog jarenlang aangevuld worden, minstens tot 2012.

4. Website www.literair.gent.be

* Begrenzing/ontgrenzing

Literatuur in Gent én Gent in de literatuur? Alle aspecten van het Gentse literaire leven komen aan bod: de Gentse auteurs, literaire verenigingen en tijdschriften, grote literaire evenementen (Gents rederijkerstornooi van 1539, Poëzieroute, Literaire prijs Stad Gent, de officiële stadsdichters... Het lexicon reikt van de oudste Gentse auteurs (de geestelijke Einhart, hofdichter Chrétien de Troyes en Willem die Madocke en wellicht Reinaert schreef) tot de grote namen uit de vorige eeuw: Buysse, Van de Woestijne, Maeterlinck, Minne, Daisne, Claus. Daarnaast 'vergeten' scribenten, in allerlei genres, én buitenlandse bezoekers die een prachtig, dwars beeld van Gent schetsten: Petrarca, Hugo, Multatuli, Byron, Rilke, Miller, Nooteboom. Zelfs Goethe en Joyce gebruikten de Gentenaar als Vlaams type in notoir contrast met andere West-Europeanen. De inhoudelijke begrenzing van LG schuift in twee richtingen op: met tientallen recente schrijvers (Hertmans, Hoste, Brusselmans, Verhelst, Mortier, Koubaa...) én met de explosieve groei van nieuwe media-publicaties (radioboeken, blogs, podcasts).

*Structuur

www.literair.gent.be kreeg een strakke structuur, met een hoofdmenu en diverse zoekopties. Het hoofdmenu begeleidt de gebruiker stapsgewijs in Overzichten, Lexicon, Fragmenten en Wandelingen. Bio-bibliografische informatie, illustraties en routes werden gelinkt met bloemrijke tekstfragmenten. Paginaprints vermelden automatisch het bronlogo. Een helpfunctie, contactformulier en de optie Uitgebreid zoeken zijn altijd bereikbaar. Via de link naar de bibcatalogus kan een boek meteen opgezocht en gereserveerd worden. Momenteel wordt ook geëxperimenteerd met de volledige integratie tussen boektitels in de bibcatalogus en tekstfragmenten daaruit op LG.

*Toegankelijkheid

De structuur wordt ondersteund door achtergrondkleuren en alfabetische indelingen, die de navigatie vergemakkelijken, het scrollen beperken en de bezoeker wijzen op zijn surfplaats. Auteursnamen en trefwoorden worden actief aangeboden in een lijst, om nulresultaten op verkeerde spellingen te ontwijken. Een netwerk van interne links verbindt een thematisch fragment met info over de auteur ervan, een verwant fragment, een overzicht, een wandeling. Om de bijdragen vlot leesbaar te houden, is literair jargon vermeden, de lengte beperkt en staan geen internetlinks in de tekst zelf.

*Zoekopties

Specialisten kunnen via Snelzoeken (in alle domeinen tegelijk) of Uitgebreid zoeken (naar zeer specifieke gegevens) hun gading vinden. Een mannelijke auteur die in het Frans over Gent schreef tussen 1850 en 1920? Emile Verhaeren!. Een Nederlandstalig fragment over arbeiderskinderen? Bij Conscience en Beerblock!. Een Franstalig gedicht over het Belfort? Kijk eens onder thema Klokke Roeland! Zoeken op een combinatie van thema, periode, taal, genre en doelgroep, maakt vergelijking van invalshoeken mogelijk of bepaling van het ideologisch vertelperspectief: Beerblock behandelt 'arbeiderskinderen' realistisch-oppervlakkig, Conscience maakt van de katoenfabriek een duivelse industriële metropool en Alexandre Dumas beschrijft het wonder dat vijfjarigen verrichten in de "stad der 5.000 weefgetouwen".

5. Actualisering

Al deze ontsluitingen stimuleren hergebruik door studenten en publicisten die zich in één auteur of thema verdiepen, of die locaties en onderwerpen willen uitspitten. Dat gebeurde al in functie van stadspublicaties, tentoonstellingen, evenementen in stadswijken en onderwijsintroducties. De samenwerking met velerlei partners eist strikte coördinatie, maar levert evenveel invalshoeken om literair erfgoed te integreren in het culturele leven.

De website bevat nog meer ‘smaakmakers’, die de inhoud voortdurend actualiseren. Scherp geformuleerde ‘quotes’ verschijnen ‘at random’ bovenin naast het logo. De Focusrubriek verbindt de LG-inhoud met actuele evenementen. De rubriek ‘Nieuw bij LG’ attendeert op belangrijke aanvullingen en updates: ontdekking gedicht Van de Woestijne en *Gentsche kanteelen en relikwieën* van Herckenrath.

6. Reacties

In 2005 werd het project LG bekroond met de VGI-ICT Innovation Award van de Vereniging voor Geschiedenis en Informatica. De jury loofde de veelzijdigheid, toegankelijkheid en dynamiek van de website en de sterke samenwerking. Ook de Vlaamse pers beoordeelde het project positief; het aantal bezoekers van de site piekte al in het eerste jaar boven de 10.00 per maand.

Hendrik Defoort (Gent Cultuurstad)

Jean-Paul Den Haerynck (Bibliotheek Gent)